

Jaroslav Vlček

/ 1860 - 1930 /

Literární historik, autor základních děl o dějinách českého a slovenského písemnictví; vytvořil novodobou podobu české literární historiografie, zbavené jednostranné závislosti na bibliografických a úzce filologických hlediscích.

Jaroslav Vlček se narodil 22. 1. 1860 v Banské Bystrici; byl synem českého profesora tamějšího gymnázia a jeho ženy Slovenky. Po absolvování zmaďarizovaného ústavu v rodném městě odešel koncem 70. let na filozofickou fakultu do Prahy studovat češtinu a němčinu. Od r. 1882 učil na středních školách v Brně a v Praze, v 90. letech se habilitoval pro obor české literatury a r. 1908 se stal řádným profesorem Karlovy univerzity. Vedle lekcí o české literatuře zavedl na filozofické fakultě pravidelné přednášky a semináře o literatuře slovenské. Vlčkova činnost nebyla však omezena jen akademickou dráhou, již na fakultě neúnavně pracoval jako organizátor i jako publicista pro kulturní sblížení Čechů a Slováků, jež neprávem pokládal za dvě větve jediného národa. Patřil k iniciativním členům spolku slovenských vysokoškoláků v Praze Detvan, v českých časopisech (Světozor, Ruch, Květy, Obzor literární a umělecký) psal informující stati o slovenské literatuře a na Slovensku soustavně publikoval kritiky českých děl (Orol, Slovenské pohľady). Aktivně se podílel na rozvoji literárního života na Slovensku. V r. 1918 byl členem revolučního Národního shromáždění a jako přednosta odboru na ministerstvu školství vedl do r. 1923 resort, jenž pečoval o vybudování slovenského školského systému; byl také správcem Matice slovenské. V letech 1899–1901 redigoval Obzor literární a umělecký, spoluredigoval Lumír (1906–10) i některé odborné časopisy: Listy filologické (1899–1919), Sborník Matice slovenskej (1917–1927) a Naši řeč (1917–29). Autorsky i redakčně se podílel na velkém kolektivním díle *Literatura česká 19. století* (1902–07). Průkopnickým počinem byla jeho kritická vydání slovenských autorů 19. století (J. Krále, K. Kuzmányho, J. Matúšky aj.). Zemřel v Praze den před svými sedmdesátinami 21. 1. 1930.

Vlček začínal v 80. letech jako kritik soudobé české a slovenské literatury. Kriticko-publicistický ráz má také jeho první dílo o dějinách slovenské literatury (*Literatura na Slovensku, její vznik, rozvoj, význam a úspěchy*, 1881). Jeho vědecké počátky navazují na podněty, jichž se mu dostalo za univerzitních studií u prof. J. Gebauera; získal tu zejména důkladnou filologickou erudici a znalost staré české literatury. Jako odchovanec Gebauerovy vědecké školy vystoupil také v r. 1886 v rukopisných bojích literárněhistorickým rozbohem Rukopisu královédvorského a zelenohorského v Athenaeu. Filologická metoda poznamenala zřetelně Vlčkovy

první pokusy o souhrnný obraz literárních dějin: jeho *Přehled dějin literatury české* (1885) se ještě omezuje spíše na charakteristiky jednotlivých děl, než aby zachycoval vývojové směřování literatury a jeho smysl.

Další Vlčkovy práce však stále zřetelněji tihnou k syntetizujícímu pohledu na literaturu. Vedle průkopnických pokusů o zachycení vzniku a rozvoje slovenského písemnictví (*Dejiny literatury slovenskej I-II*, 1889–90) se tato tendence nejvýrazněji uplatnila v *Dějínách české literatury*. V myšlenkově uceleném obraze rozsáhlé dějinné epochy Vlček dokonale uskutečnil svůj ideál syntetizujícího díla a kriticky dovršil vývoj literárněhistorických poznatků od obrození. Svě dějiny vydával od r. 1893 do r. 1921 a došel v nich až k výkladu o Máchovi. Zatímco k obrazu starších vývojových období využil výsledků dosavadního bádání (zvláště Gebauerova a historika J. Golla), v dalších partiích, zejména v kapitolách o 18. a 19. století, se opřel o výsledky vlastního studia rozsáhlého literárního materiálu. Právě v těchto úsecích se také nejvýrazněji projevilo Vlčkovy vynikající slovesné umění, schopné sugestivní zkratkou vyvolat společenské a kulturní ovzduší doby, vidět literární dění jako jeho nedílnou součást.

V tomto organickém začlenění písemnictví do sociálního a duchovního života národního společenství spočívá nejvlastnější přínos Vlčkova pojetí literární historie. Jeho metodologická iniciativa definitivně překonala chápání literatury jako pouhého jazykového či historického dokumentu; představovala vymanění literárního studia z nadvlády filologie a jeho důsledné zasazení do rámce širokých souvislostí vývoje českého myšlení. Znamenalo to zároveň i cestu k zživotnění literárního dějepisu v nejlepším slova smyslu, jež ve Vlčkově díle vyplývalo právě z vědomí souvislosti tvůrčího projevu se vmachem národních a demokratických sil: proto také proti dřívějším syntetickým dílům tolik zdůraznil husitskou a reformační literaturu a věnoval tolik objevené pozornosti počátkům národního obrození.

V pojetí literatury jako zrcadla duchovního života národa se Vlček opíral o podněty německého literárního historika H. Hettnera, jehož výrok „dějiny literatury nejsou dějinami knih, ale dějinami idejí a jejich vědeckých a uměleckých forem“ se stal také motem Dějin. Toto pojetí přinášelo s sebou řadu příznačných rysů v hodnocení jednotlivých literárních jevů. Z něho vyplývá již zmíněné vysoké hodnocení husitské a reformační literatury, ale i určité přehlížení problematiky umělecké hodnoty díla ve prospěch jeho ideového výkladu; koncepce idejí jako samostatně se vyvíjejícího principu, jenž určuje charakter literatury, vedla také Vlčka v některých případech k jednostrannému zdůraznění cizích myšlenkových vlivů na utváření konkrétní podoby národního písemnictví bez dostatečného zřetele k vnitřním předpokladům a domácím vývojovým souvislostem.

Vedle děl podávajících syntetický obraz dějin české a slovenské literatury vydal Vlček řadu dalších studií analytického rázu, v nichž rozvíjel podněty filologické metody, životopisného výkladu a literárně srovnávacího hlediska (*První novočeská škola básnická*, 1896; *Několik kapitol z dějin naší poezie*,

1898; *Několik kapitol z dějin naší slovesnosti*, 1912). Soustředoval se v nich i k problematice novější literatury 19. století; objeveně působily zvláště jeho studie o počátcích obrozenského básnictví, jež provázely i edicemi (*Almanachy A. J. Puchmajera*, 1917–21).

Ve Vlčkově vědeckém díle došla uskutečnění snaha zvládnout rozsáhlou, pozitivistickým pojetím vědy ovlivněnou základnu historických fakt v myšlenkově uceleném obraze dějinné epochy. Podněty vyplývající z osamostatnění literárního dějepisectví a z uplatnění historismu v literárním studiu silně ovlivnily další podobu české literární historie a v individuálně odlišných podobách se objevovaly ve všech pracích tzv. Vlčkovy školy, k jejímž představitelům patřili J. Jakubec, J. Hanuš, J. Máchal i mladší M. Hýsek, A. Pražák aj.

Jindřich Vodák

/ 1867 - 1940 /

Literární a divadelní kritik, vycházející z realistického pojetí uměleckého díla a podílející se na myšlenkovém a metodologickém rozmachu kritiky 90. let; průkopnickou úlohu sehrál zejména v oblasti kritiky divadelní. Svými referáty soustavně sledujícími téměř padesát let vývoje dramatu podstatně přispěl k vybudování teoretických základů, kritických měřítek i odborné terminologie moderní české divadelní kritiky.

Jindřich Vodák se narodil 8. 11. 1867 v Lysé nad Labem a po studích češtiny a francouzštiny na filozofické fakultě Karlovy univerzity učil od r. 1894 jako středoškolský profesor v několika městech, než zakotvil v r. 1899 v Praze jako francouzštinář žižkovské reálky. Z francouzštiny také překládal (E. Roda, N. C. Flammariona, F. R. Chateaubrianda, Stendhala, G. Flauberta) a zpracovával hesla o francouzské literatuře pro *Ottův Slovník naučný*. Na začátku 90. let začal přispívat do *Literárních listů* a jiných časopisů, v nichž vystupovala mladá kritika v čele s F. X. Šaldou (v r. 1908 s ním a s J. S. Macharem redigoval literární časopis *Novina*); brzy byl však získán Janem Herbenem pro soustavnou spolupráci v realistickém Čase, jemuž zůstal věren až do jeho zániku v době první světové války. Vystřídal pak několik dalších novin (*Česká stráž*, *Venkov*, *Československé noviny*) a časopisů (*Jeviště*, jež také redigoval) a zakotvil jako kulturní zpravodaj *Českého slova*, které bylo ve své době vyhledáváno právě pro Vodákův pohotově reagující a soustavný divadelní referát.

Po vzniku republiky byl Vodák jmenován radou ministerstva školství a 1928 dostal čestný doktorát filozofie, ale vnější pocty nijak nezměnily život novinového kritika, neúnavně posuzujícího – většinou pod šifrou